

УДК 327.8(470+571)

Кривошея І. І.,
кандидат історичних наук, професор, завідувач
кафедри загальної історії, Уманський державний
педагогічний університет ім. Павла Тичини (Україна,
Умань), igorkryvosheia@gmail.com

Якименко Л. М.,
кандидат філологічних наук, співробітник ДІАЗ
«Стара Умань» (Україна, Умань),
igorkryvosheia@gmail.com

Політика Володимира Путіна в оцінці Зб. Бжезинського

У зв'язку з загостренням міжнародної ситуації за участі Росії й безпосередньо подій в Україні особливої актуальності й гостроти набувають політологічні напрацювання й публічні висловлювання Зб. Бжезинського, у котрих він подає оцінку політичної діяльності В. Путіна на посаді президента РФ і його особистості. У статті простежено основні риси «медиаобразу» В. Путіна в інтерв'ю й наукових роботах Зб. Бжезинського, подано образи політичного портрета президента РФ та перелік його особистісних якостей, виокремлено основні тези прогностичних візій американського політолога стосовно майбутнього самої Росії, що, у свою чергу, окреслює параметри російсько-американських відносин у найближчій і далекоглядній перспективі, у тому числі й в контексті російсько-української кризи.

Ключові слова: Росія, США, СС, Зб. Бжезинський, В. Путін, українсько-російські відносини.

Збігнев Бжезинський належить до тієї когорти американського політичного істеблішменту, для котрої могутність його країни – понад усе. І мова йде не тільки про внутрішню стабільність, благополуччя громадян, їхній добробут, про сильні позиції на міжнародній арені, вплив на вирішення геополітичних і геостратегічних рішень на користь США. Мова йде про глобальне лідерство, про роль Сполучених Штатів як єдиної наддержави, навіть про виконання певної месіанської місії цієї держави стосовно усїєї планети. А тому якщо інша країна, організація, конкретна особа стають на перепоні цьому, вони автоматично розглядаються як потенційні вороги, котрих, за умови невідлого чи неефективного застосування інших методів переконання, краще якщо й не знищити, то принаймні ослабити настільки, аби не чинили супротиву Білому дому.

Причина цього, на нашу думку, криється в тому, що Зб. Бжезинський як аналітик, політик і політолог «відбувся» в часи активної фази глобального протистояння періоду «холодної війни». Перемога в ній США та їхніх західних союзників – це й особиста перемога самого Зб. Бжезинського, котрий ніколи й не приховував свого бажання, як і бажання однодумців, розвалити СРСР, що створював військово-політичну конкуренцію світовому пануванню Вашингтона. Він автор глобальної стратегії антикомунізму й теорії технотронної ери як різновиду концепції постіндустріального суспільства, радник із національної безпеки (1977–1981) президента Дж. Картера, член правління Центру стратегічних і міжнародних досліджень Школи поглибленого міжнародного дослідження при університеті Джона Гопкінса, і до сьогодні активно консультує американських політиків щодо різноманітних питань міжнародного життя. Як виявилось, особливо починаючи з 2000 р. – часу приходу до влади в Росії Володимира Путіна – розпад СРСР під тиском внутрішніх і зовнішніх проблем – це було лише півсправи. Російська Федерація як правонаступниця Радянського Союзу ні за яких умов не повинна була укріпитися настільки, щоб загрожувати інтересам США на Євразійському континенті чи деінде.

За президентства спочатку М. Горбачова, потім Б. Єльцина серйозних проблем Кремль для Білого дому не створював, навіть навпаки – семимільними кроками здавав свої позиції по всьому світі й особливо в Європі. Власне цим і можна пояснити покращення відносин між РФ та США і звичайно що між РФ і європейськими країнами, що в таких питаннях оглядалися й оглядаються на заокеанського партнера. Однак ситуація суттєво змінилася з приходом до влади В. Путіна.

Цей амбітний російський лідер, підтриманий спецслужбами й переважаючою більшістю громадян, що схвалювали його політику, вирішив, як влучно висловився Д. Медведев, – правда, щодо Росії загалом, але в нашому випадку це речі тотожні, – «показати Заходу зуби». Таким чином, наростання антагонізму між Москвою й Вашингтоном було лише питанням часу. За умов нової «холодної війни» чи її наступного витка такі люди, як Зб. Бжезинський, знову в шерензі, а їхні поради беруться на озброєння при вирішенні глобальних проблем і глобального протистояння.

У великій мірі на сьогодні ми спостерігаємо своєрідну персоналізацію політичної влади в Росії. За умови демократичного ладу, виборчих органів влади, трьох її віток досить часто, практично завжди, рішення Кремля подаються у вітчизняних і західних ЗМІ не як безособові, а пов'язуються безпосередньо з прізвищем президента. Таке уособлення, на нашу думку, є не випадковим. Це бажання концентрувати увагу реципієнтів на постаті однієї людини, нібито в руках котрої сконцентрована вся повнота влади подібно до монархічної форми правління. Це у свою чергу дозволяє проводити прозору паралель як в історичному контексті між царями/імператорами Росії й В. Путіним, так і між Російською імперією з її загарбницькими планами й сучасною Росією, котрій Зб. Бжезинський теж закидає імперські амбіції.

У зв'язку з цим особливої актуальності й гостроти набувають політологічні напрацювання й публічні висловлювання Зб. Бжезинського, у котрих він подає оцінку політичної діяльності В. Путіна на посаді президента РФ і його особистості, адже вони, по-перше, є своєрідним віддзеркаленням поглядів багатьох провідних політиків США, по-друге, впливають на формування позиції пересічних громадян, і не тільки Сполучених Штатів, по-третє, дозволяють кризь призму оціночних суджень щодо конкретної постаті простежити ставлення й по відношенню до Росії і її місця в архітектурному ансамблі міжнародної політики сьогодні й на майбутнє; по-четверте, і про це йтиме мова далі, Україні загалом й українсько-російському протистоянню – зокрема належить визначальна роль у працях Зб. Бжезинського, особливо в його інтерв'ю за останній рік, що вкрай важливо для нас, адже аналітик накреслює й озвучує перспективи вирішення затяжного конфлікту з точки зору Білого дому.

Джерельну базу нашого дослідження становлять такі праці архітектора й ідеолога зовнішньополітичного курсу США Зб. Бжезинського, як «Вибір. Світове панування або глобальне лідерство», «Ще один шанс. Три президенти й криза Американської наддержави», «Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади», а також низка інтерв'ю, у котрих прямо чи опосередковано йдеться про В. Путіна [1–9; 11–15].

Дослідження наукової спадщини Зб. Бжезинського доволі чисельні [9], однак у жодному з них не

опрацьовується окреслена нами тема. Саме тому маємо на меті в нашій статті простежити взаємозалежність між «медіаобразом» В. Путіна в інтерв'ю й аналітичних та політологічних роботах Зб. Бжезинського, оцінкою його діяльності на посаді президента РФ та прогностичними візіями американського політолога щодо майбутнього самої Росії або ж такого «майбутнього», котре влаштує Західний світ, що, у свою чергу, окреслює параметри російсько-американських відносин у найближчій і далекоглядній перспективі.

В інтерв'ю провідному німецькому виданню «Spiegel», котре було передруковано численними українськими журналами й газетами, особливо Інтернет-виданнями, Збігнев Бжезинський окреслив загальні риси президента Росії, порівнявши його з Адольфом Гітлером (до речі, потрібно сказати, що прізвище цієї історичної особи на даний час, маємо на увазі насамперед в Україні, зустрічається на диво часто й перетворюється на ім'я називне, політичні опоненти «чипляють» його де потрібно й де не потрібно). Порівнюючи німецького фюрера й російського президента, американський політолог вказав на спільні риси й на суттєву різницю між ними, звичайно, не на користь останнього: «Гітлер ніколи не був особливо зацікавлений в тому, щоб особисто мати багато грошей. Путін же має побічний інтерес в тому, щоб збагатитися» [7].

З одного боку, це добре, адже «прагнення до накопичення багатства «стабілізує» і «охолоджує пристрасті» російського президента», а з іншого – для нього не стільки важить кінцевий результат, як сам процес накопичення: «Дійсно небезпечно те, що він (Путін)» – гравець» [7]. І, схоже, гра приносьить йому задоволення.

Оцінюючи особу російського президента, Зб. Бжезинський зазначив, що той володіє «інстинктивною хитрістю» та досвідом. Однак здивування пана аналітика викликало те, що В. Путін «майже свідомо налаштував проти себе понад 40 мільйонів людей в країні по сусідству (іде мова про Україну – І. К., Л. Я.), яка до недавнього часу не виказувала ворожості по відношенню до Росії» [7].

Про прихід до влади в Росії В. Путіна Зб. Бжезинський уперше згадує в книзі «Ще один шанс. Три президенти й криза Американської наддержави», пов'язуючи цю подію насамперед із кривавою війною в Чечні (мимовільно напрошується історична паралель про зміну правителів у Московському царстві й Російській імперії шляхом державних переворотів, у період війн і революцій) і, власне, покладаючи на нового президента відповідальність за те, що Росія не пішла шляхом демократичних перетворень і повномасштабних реформ: «Перша війна між Чечнею і Росією вибухнула в 1995 році <...>. Ненадійне припинення вогню порушилося після спроб чеченців стимулювати рух за незалежність інших кавказьких народів. І наприкінці 1999 року Єльцин передав своє президентство – чим далі, тим все менш ефективне, – прем'єр-міністру Володимирі Путіну, котрий відновив війну, яка тривала з ще більшою жорстокістю кілька наступних літ. Вийшло так, що всередині все ще не усталеної російської політичної системи війна в Чечні привела в рух прогресуюче посилення традиційних інструментів влади в Росії – сил безпеки й воячини. Вона створила також суспільну атмосферу, сприятливу для зміни в зворотному напрямку первинного руху Росії в бік демократії. Перемогу у війні Путін зробив своєю головною метою. Асоціюючи своє президентство з енергійними зусиллями до досягнення

перемоги, він був в змозі використати ідею російського націоналізму й зростаючого невдоволення американським глобальним впливом для того, щоб сприяти появі більш авторитарної й націоналістичної російської держави» [3, с. 54–55].

Певну провину за це Зб. Бжезинський покладає на «політику невтручання» Б. Клінтона в чеченські справи Москви. Дістається також і його наступнику Дж. Бушу-молодшому: «Протягом декількох наступних років Росія послідовно відходила від хаотичного стрибка в демократію, який вона здійснила на початку 90-х років. Хоча цей політичний регрес і відповідав публічно заявленій Путіним точці зору, що «розпад Радянського Союзу був найбільшою геополітичною катастрофою століття», Буш не змінив своєї оцінки Путіна, незважаючи на відродження авторитарних тенденцій. Приймаючи його в Кемп-Девіді в 2003 році, Буш звеличував російського лідера за його «бачення Росії як країни, що живе у світі в її нових кордонах, з її сусідами й з усім світом, як країни, у якій процвітають демократія, свобода і верховенство закону» [3, с. 76].

Пригадав автор Дж. Бушу-молодшому також приязне ставлення до російського президента й у політичному бестселері «Вибір. Світове панування або глобальне лідерство»: «Кожен американський президент створює свій особистий стиль прийому важливих відвідувачів. Запрошення в гості на ранчо Буша в Кроуфорд, штат Техас, було знаком визнання важливості країни, що представляється гостем, і його особистих відносин із президентом США (крім Блера там бували голова КНР Цзян Цземінь, наслідний принц Саудівської Аравії Абдулла і президент Росії Путін)» [2, с. 196]. І це при тому, що РФ у період президентства В. Путіна, на думку Зб. Бжезинського, майже одразу «відступила від норм відкритого суспільства та справжньої демократії» [2, с. 205]. Свідченням цього, в оцінці на 2012 рік, є «небажання влади цілком зректися мерзенного радянського минулого, про що свідчать висловлювання Путіна на цю тему та його туга за радянською величчю», а це у свою чергу «заважає поступу Росії до демократії та шкодить взаєминам з найближчими західними сусідами» [8, с. 116].

Уже тоді Зб. Бжезинський попереджав і давав сигнал як американським політикам, так і європейським: «Якщо Росію покинути напризволяще й силоміць (виділення наше. – І. К., Л. Я.) не залучати до ширшої програми демократичних перетворень, вона знову стане джерелом напруги й загрожуватиме безпеці своїх сусідів» [8, с. 116]. Доволі цікаве поєднання: «силоміць» і «демократичні перетворення». Воно може свідчити про зростання занепокоєння в США політикою В. Путіна, що ґрунтується «на поєднанні агресивного націоналізму, погано прихованої ворожості до Америки через її перемогу в «холодній війні» та ностальгії за сучасністю і водночас статусом наддержави (бажано коштом Європи)» [8, с. 117].

Таким чином, Зб. Бжезинський підводить своїх читачів до єдиного й логічного висновку: путінська Росія становить загрозу для США і Європи, а тому використання навіть насильницьких методів для повалення режиму В. Путіна цілком доречно в контексті посилення терористичної загрози й неймовірних економічних успіхів Китаю і його зближення з Кремлем.

Ще одним незаперечним, на думку аналітика, доказом на користь своєрідної «політичної неадекватності»

російського президента й потреби його зупинити звучить теза про те, що В. Путін, як ніхто з його попередників, «одержимий» бажанням «реставрувати» Російську імперію або Радянський Союз. І в цьому своєму бажанні він може зайти надзвичайно далеко, навіть поставити свій на межу ядерної війни: «Державу, яку він хоче збудувати, напролюд схожа на експеримент Італії з фашизмом: авторитарна (але не тоталітарна) держава, з симбіозом владної верхівки і ділових олігархів та ідеологією на основі невдало замаскованого і пишномовного шовінізму» [8, с. 117]. Однак щодо реалізації цим «планів» Зб. Бжезинський налаштований досить–таки песимістично й скептично, адже сучасна Росія, за його словами, «надто слабка, відстала й бідна країна, щоб насильницьким способом відновити колишню імперію» [12].

У зв'язку з подіями в Україні експерт американського президента вже був менш оптимістичним. Він констатував, що між США й Росією почався новий виток холодної війни [7]. Він переконаний, що події на Сході нашої держави, як й анексія Криму – це предтеча масштабного російського наступу на всю Європу. За таких умов вона зможе захиститися лише в тому випадку, якщо консолідується й одностайно дасть відсіч гіпотетичній російській агресії або ще краще: збільшить кількість американських військових баз на континенті. Складається враження, що Зб. Бжезинський не попереджає, а залякує європейських партнерів новим «російським жандармом» в особі В. Путіна. За його словами, існують ознаки того, що Кремль не збирається зупинитися тільки на війні проти України. Тому, на його переконання, побоювання Литви, Латвії та Естонії щодо можливого російського нападу цілком виправдані. При цьому він додав, що сучасна Росія може повторити сценарій окупації Балтії силами СРСР в 1940–му році.

Далі, на думку Зб. Бжезинського, Росія може піти в наступ проти Польщі. Виступаючи перед сенаторами США, він сказав: «Путін захопить Ригу й Таллінн, а ми будемо «стурбовані», – а далі аргументував своє твердження таким «фактом»: «Під час святкування анексії Криму був великий мітинг у Москві, на якому був присутній президент Володимир Путін. У певний момент з натовпу пролунали крики: «Наступна Фінляндія, а потім Польща!». Я б не робив перебільшених висновків із цього. Але якийсь час обидві країни входили до складу Російської імперії й певним чином закарбувалися у свідомості росіян». Усе це, на переконання аналітика, може свідчити лише про одне: апетити росіян зростають [14]. На думку Зб. Бжезинського, не виключено, що у своїй логіці В. Путін може зайти й до «захисту російськомовних у Нью-Йорку». При цьому жодних конкретних фактів, цифр, карт, звітів він не надає – переліченні твердження винятково ґрунтуються на напрацьованому за довгі роки авторитетові автора: потрібно вірити на слово. І вірять.

Власне, за таких умов не викликають здивування й результати опитування громадської думки в Сполучених Штатах прихильників Республіканської партії, у яких запитали, хто зі світових лідерів становить найбільшу загрозу для США. На другому місці саме Володимир Путін (25%) [4].

Як наслідок, Зб. Бжезинський назвав обґрунтованим намір США розмістити свою техніку в країнах Балтії. «Не зробити цього – найбільш імовірний спосіб створити безкінечне протистояння й навіть розв'язати війну», –

пояснив експерт. За його словами, симетрична відповідь «на односторонні дії іншої армії» не є провокацією. Політолог підкреслив, що активність НАТО є відповіддю на поведінку Москви. Зб. Бжезинський побачив у діях альянсу «виправлення помилок минулих років», привівши в приклад стриманість Європи при вторгненні Гітлера в Судетську область й аншлюс Німеччини з Австрією [7].

Що стосується «українського питання», то американський політолог приділяє йому багато уваги [5–6; 9; 11–13; 15–16] виступає послідовним критиком занадто м'якої позиції США щодо ситуації в Україні [11]. Він закликає керівництво держави забезпечити Київ зброєю для війни проти Росії, при цьому схвалює рішення Барака Обами передати ініціативу канцлеру ФРН Ангелі Меркель на дипломатичному поприщі сприяти вирішенню конфлікту: «Я думаю, що Меркель робить дуже хорошу роботу. У Обами зараз є деякі інші проблеми, наприклад, на Близькому Сході» [7].

Зб. Бжезинський радить Європі й США бути одностайними й посилювати економічний і політичний тиск на Москву шляхом санкцій, що призведе до зuboжіння населення й зростання незадоволення путінським режимом у самій країні, а також підтримувати євроінтеграційні устремління України, допомагати їй фінансово й забезпечити зброєю, але не поспішати з її входженням до складу НАТО, аби не дратувати ядерну Росію натівськими військовими базами на російсько–українському кордоні, допоки вона ще спроможна нанести удар по європейських союзниках Вашингтона. Зб. Бжезинський вважає запропоновану ним стратегію не «капітуляцією» перед Росією чи «ганебним компромісом» зі сторони США, а лише спробою вирішити ситуацію для України з найменшими втратами для всіх зацікавлених сторін. Зб. Бжезинський вважає, що вступ України до ЄС влаштував би і Захід, і Росію, а ось членство України в НАТО потрібно не допустити. Конфлікт в Україні варто вирішити за допомогою угоди, яка захистить Київ, але при цьому щось запропонує Володимирі Путіну.

Політолог також припустив, «що якщо Україна не завалиться», внутрішній тиск у Росії змусить того, хто перебуває при владі, шукати альтернативу: «Сподіваюся, Путін досить розумний, щоб знати, що вивчити альтернативи потрібно заздалегідь, поки не стало надто пізно» [12]. Звучить це досить моторошно, зважаючи на долю С. Мілошевича, С. Хусейна, У. Чавеса, М. Каддафі, М. Мурсі, Б. Асада та інших, хто проводив політику, яка не відповідає інтересам США: «Це лише питання часу, коли російська еліта зрозуміє, що жорсткі зусилля Путіна не мають великих шансів на успіх. Рано чи пізно він перестане бути президентом, – підсумовує Бжезинський і «підсолоджує пілюлю», аби власне не ображати національні почуття росіян. – І незабаром Росія зрозуміє, що єдиний розумний шлях – це дійсно сучасна, демократична, можливо, навіть провідна європейська держава» [12].

Таким чином, авторитетний американський політолог Зб. Бжезинський у своїх наукових напрацюваннях та публічних виступах і в інтерв'ю численним європейським й американським виданням (більшість із них передруковані в українських газетах і журналах) неодноразово порушував питання щодо російсько–американських, російсько–українських відносин, а також взаємин РФ і ЄС у річичі аналізу агресивної, недалекогоглядної, руйнівної

й ворожій демократичним традиціям Старого й Нового світу політики російського президента Володимира Путіна. Своєрідним критерієм для оцінки діяльності цього державного діяча є те, наскільки той готовий узгоджувати свою внутрішню й зовнішню політику з Вашингтоном і не втручатися, а підтримувати реалізацію геополітичних і геостратегічних планів Білого дому по всьому світі. Як наслідок, порівнюючи періоди президентства М. Горбачова, Б. Єльцина й навіть Д. Медведева з перебуванням при владі В. Путіна стосовно налагодження взаємин зі США, автор зазначає, що відносини між Москвою й Вашингтоном зіпсувалися винятково через дії В. Путіна. Його імперські амбіції, захоханість у славне радянське минуле, прагнення відновити обшири СРСР, претензії Росії на роль наддержави, бажання зруйнувати однополюсний світ, консолідація навколо Москви антиамериканських сил призвели спочатку до охолодження взаємин між РФ і США, а згодом можуть перейти у фазу відкритого воєнного протистояння, особливо за умови, якщо Росія здійснить спробу захопити територію Прибалтики чи Польщі – партнерів США по НАТО (Зб. Бжезінський при цьому порівнює російського президента з А. Гітлером) чи Азербайджану або Грузії – стратегічних партнерів США на Кавказі. А такої можливості Зб. Бжезінський не виключає. Особлива роль ним відводиться «українському питанню»: він стверджує, що Білий дім повинен всіяко, у тому числі й зброєю, допомогти Україні у війні з Росією, але максимум на що може сподіватися Київ – на інтеграцію в Європу, однак не на входування до НАТО, аби не дратувати таким чином виван В. Путіна на агресивні дії проти європейських союзників Вашингтона. На його думку, це задовольнить усі сторони конфлікту. Зб. Бжезінський сподівається на недовготривале перебування російського президента при владі, адже він переконаний, що сам російський народ й опозиція, правда, за активної підтримки США, скинуть його, а суд покарає за анексію Криму й війну на Донбасі.

Список використаних джерел

1. Бжезінський З. Азербайджан и Грузия могут стать следующими жертвами шовинистической политики России / Зб. Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.echo.a>.
2. Бжезінський З. Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство / Збигнев Бжезінський / Пер. с англ. – М.: Международ. отношения, 2007. – 288 с.
3. Бжезінський З. Еще один шанс. Три президента и кризис американской сверхдержавы / Збигнев Бжезінський / Пер. с англ. – М.: Международ. отношения, 2007. – 240 с.
4. Бжезінський за компроміс з Росією, но американці бояться Обамы / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maxpark.com/community/politic/content/3388457>
5. Бжезінський Збигнев: «США должны защитить Грузию, Украину и Азербайджан» / Збигнев Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.ara.az/news/128003>.
6. Бжезінський: агрессия Путина не закончится на Украине, есть риск для других / Зб. Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2015/03/25/7032244/>.
7. Бжезінський: Путин хуже Гитлера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.info.org/blognews/1436089729-bzhezinskiy-putin-huzhe-gitlera---spiegel.html>.
8. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка й криза глобальної влади / Пер. з англ. Ганни Лелів / З. Бжезінський. – Львів: Літопис, 2012. – 168 с.
9. Вызов для всех украинцев – сделать следующее десятилетие успешным, – Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/307819/vyzov_dlya_vseh_ukraintsev_sdelat_sleduyuschee_desyatiletie_ushpeshnym_bzhezinskiyi.

10. Ефимов Н. Н. В чём опасность геостратегии Бжезінского для России? / Н. Н. Ефимов // Военная мысль. – №5. – С.31–38; Евстафьев Д. Г. Збигнев Бжезінський как зеркало американской геополитики / Д. Г. Евстафьев // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – №5. – С.30–41; Кожакин Е. В. Россия в политических исследованиях Збигнева Бжезінского 1950–1960-х гг. / Е. В. Кожакин // История и историография зарубежного мира в лицах. – №5. – С.158–170; Поликарпов В. С. З. Бжезінський: Сделать Россию пешкой / Виталий Поликарпов. – М.: Эксмо: Алгоритм, 2011. – 224 с.; Валовой Д. В. От Сталина и Рузвельта до Путина и Буша / Дмитрий Валовой. – М.: ТЕРРА, 2007. – 448 с.; Шаклеина Т. А. Россия и США в новом мировом порядке. Дискуссии в политико-академических сообществах России и США (1991–2002) / Татьяна Шаклеина. – М.: Институт США и Канады РАН, 2002. – 445 с.; Шаклеина Т. А. Дискуссии в США по внешней политике / Т. А. Шаклеина // США – Канада: экономика – политика – культура. – 1999. – №12.; Панарин И. Первая мировая информационная война. Развал СССР / Игорь Панарин. – СПб.: Питер, 2010. – 256 с.; Три революции и две перестройки. Этюды на темы советской истории / В. Малинович. – М.: ИГПИ, 2008. – 368 с.; Безубец-Кондаков А. Надо ли России бояться Китая / А. Безубец-Кондаков, И. Дроканов. – СПб.: Питер, 2011. – 240 с.; Млечин М. Л. Китай – великая держава номер один / Млечин М. Л. – СПб.: БХВ–Петербург, 2012. – 400 с.; Евгеньев В. А. Образы США и СССР в концепции мировой политики Збигнева Бжезінского / В. Евгеньев // Полис: Политические исследования: научный и культурно-просветительский журнал. – 2003. – №1. – С.179–186; Манекин Р. В. Збигнев Бжезінський: Who is Who / Р. В. Манекин, Д. В. Корнилов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.goman.by/r-14733.html>; Грищенко Т. А. Збигнев Бжезінський як критик зовнішньополітичної стратегії республіканських адміністрацій (перш. пол. 1970-х рр.) / Т. А. Грищенко // Записки історичного факультету. – Вип.13. – С.206–215; Грищенко Т. А. Біля витоків тристоронньої стратегії: Збигнев Бжезінський і початковий етап діяльності Тристоронньої комісії // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – 2003. – С.255–258; Грищенко Т. А. З. Бжезінський і зміни у зовнішньополітичних настановах адміністрації Дж. Картера в 1978 р. / Т. Грищенко // Історичний журнал: наукове громадсько-політичне видання. – №5. – С.25–36.

11. Запад должен предоставить Украине оборонительное оружие для защиты крупных городов, – Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/341952/zapad_doljen_predostavit_ukraine_oboronitelnoe_orujie_dlya_zaschity_kрупnyh_gorodov_bzhezinskiyi

12. Збигнев Бжезінський о будущем России и Украины / Зб. Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geopolitica.ru/article/zbignev-bzhezinskiy-o-budushchem-rossii-i-ukrainy#.VfHMM9LtlHw>.

13. Место Украины на шахматной доске Бжезінского/ Зб. Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.russiapost.su/archives/25715_13.

14. РФ может захватить Ригу и Таллин за один день [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/321073/rf_mojet_zahvatit_rigu_i_tallinn_za_odin_den_bzhezinskiyi_sovetuet_razmestit_voyiska_ssha_v_stranah_baltii

15. Существует большой риск, что агрессия Путина не закончится на Украине, – Бжезінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/329980/suschestvuet_bolshoy_risk_cho_agressiya_putina_ne_zakonchitsya_na_ukraine_bzhezinskiyi

16. Эпоха большого хаоса: Бжезінський предупреждает [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inosmi.ru/newtimes_az/20140815/222389746.html.

References

1. Bzhezinskij Z. Azerbajdzhan i Gruzija mogut stat sledujushhimi zhertvami shovinisticheskoy politiki Rossii / Zb. Bzhezinskij [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.echo.a>.
2. Bzhezinskij Z. Vyb. Mirovoe gospodstvo ili global'noe liderstvo / Zbignev Bzhezinskij / Per. s angl. – М.: Mezhdunarod. otnoshenija, 2007. – 288 s.
3. Bzhezinskij Z. Eshhe odin shans. Tri prezidenta i krizis amerikanskoj sverhderzhavy / Zbignev Bzhezinskij / Per. s angl. – М.: Mezhdunarod. otnoshenija, 2007. – 240 s.
4. Bzhezinskij za kompromiss s Rossiej, no amerikancy bojatsja Obamy / [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://maxpark.com/community/politic/content/3388457>

5. Bzhezinskij Zbignevev: «SShA dolzhny zashhitit' Gruziju, Ukrainu i Azerbajdzhan» / Zbignevev Bzhezinskij [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ru.apa.az/news/128003>.

6. Bzhezinskij: agressija Putina ne zakonchitsja na Ukraine, est' risk dlja drugih / Zb. Bzhezinskij [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2015/03/25/7032244/>.

7. Bzhezinskij: Putin huzhe Gitlera [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://uainfo.org/blognews/1436089729-bzhezinskij-putin-huzhe-gitlera-spiegel.html>.

8. Bzhezyn's'kyj Z. Strategichne bachennja: Ameryka j kryza global'noi' vlady / Per. z angl. Ganny Leliv / Z. Bzhezyn's'kyj. – L'viv: Litopys, 2012. – 168 s.

9. Vyzov dlja vseh ukraincev – sdelat' sledujushhee desjatiletie uspešnym, – Bzhezinskij [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://censor.net.ua/news/307819/vyzov_dlya_vseh_ukraintsev_sdelat_sleduyushee_desjatiletie_uspešnym_bjezinskiyi.

10. Efimov N. N. V chjom opasnost' geostrategii Bzhezinskogo dlja Rossii? / N. N. Efimov // Voennaja mysl'. – №5. – S.31–38; Evstaf'ev D. G. Zbignevev Bzhezinskij kak zerkalo amerikanskoj geopolitiki / D. G. Evstaf'ev // SShA: jekonomika, politika, ideologija. – 1994. – №5. – S.30–41; Kozhakin E. V. Rossija v politicheskikh issledovanijah Zbigneveva Bzhezinskogo 1950–1960-h gg. / E. V. Kozhakin // Istoriya i istoriografija zarubežnogo mira v lichah. – №5. – S.158–170; Polikarpov V. S. Z. Bzhezinskij: Sdelat' Rossiju peshkoj / Vitalij Polikarpov. – M.: Jeksmo: Algoritm, 2011. – 224 s.; Valovoj D. V. Ot Stalina i Ruzvel'ta do Putina i Busha / Dmitrij Valovoj. – M.: TERRA, 2007. – 448 s.; Shakleina T. A. Rossija i SShA v novom mirovom porjadke. Diskussii v politiko-akademicheskikh soobshhestvah Rossii i SShA (1991–2002) / Tat'jana Shakleina. – M.: Institut SShA i Kanady RAN, 2002. – 445 s.; Shakleina T. A. Diskussii v SShA po vneshnej politike / T. A. Shakleina // SShA – Kanada: jekonomika – politika – kul'tura. – 1999. – №12.; Panarin I. Pervaja mirovaja informacionnaja vojna. Razval SSSR / Igor' Panarin. – SPb.: Piter, 2010. – 256 s.; Tri revoljucii i dve perestrojki. Jetjudy na temu sovetskoi istorii / V. Malinkovich. – M.: IGPI, 2008. – 368 s.; Bezzubcev–Kondakov A. Nado li Rossii bojat'sja Kitaja / A. Bezzubcev–Kondakov, I. Drokanov. – SPb.: Piter, 2011. – 240 s.; Mlechin M. L. Kitaj – velikaja derzhava nomer odin / Mlechin M. L. – SPb.: BHV–Peterburg, 2012. – 400 s.; Evgen'ev V. A. Obrazy SShA i SSSR v koncepcii mirovoj politiki Zbigneveva Bzhezinskogo / V. Evgen'ev // Polis: Politicheskie issledovanija: nauchnyj i kul'turno-prosvetitel'skij zhurnal. – 2003. – №1. – S.179–186; Manekin R. V. Zbignevev Bzhezinskij: Who is Who / R. V. Manekin, D. V. Kornilov [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.roman.by/r-14733.html>; Gryshhenko T. A. Zbignevev Bzhezyn's'kyj jak krytyk zovnishn'opolityčnoj' strategii' respublikans'kyh administracij (persh. pol. 1970-h rr.) / T. A. Gryshhenko // Zapyski istoričnogo fakul'tetu. – Vyp.13. – S.206–215; Gryshhenko T. A. Bilja vyotokiv trystoronn'oi' strategii': Zbignevev Bzhezyn's'kyj i pochatkovyj etap dijāl'nosti trystoronn'oi' komisii' // Visnyk KNU im. T. Shevčenko. – 2003. – S.255–258; Gryshhenko T. A. Z. Bzhezyn's'kyj i zminy u zovnishn'opolityčnyh nastanovah administracij' Dzh. Kartera v 1978 r. / T. Gryshhenko // Istoryčnyj zhurnal: naukovе gromads'kopolityčne vydannja. – №5. – S.25–36.

11. Zapad dolzhen predostavit' Ukraine oboronitel'noe oruzhie dlja zashhity krupnyh gorodov, – Bzhezinskij [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://censor.net.ua/news/341952/zapad_dolžen_predostavit_ukraine_oboronitelnoe_oruzhie_dlya_zashchity_krupnyh_gorodov_bjezinskiyi

12. Zbignevev Bzhezinskij o budushhem Rossii i Ukrainy / Zb. Bzhezinskij [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://geopolitica.ru/article/zbignevev-bzhezinskij-o-budushchem-rossii-i-ukrainy#.VfHMM9LdHw>.

13. Mesto Ukrainy na shahmatnoj doske Bzhezinskogo/ Zb. Bzhezinskij [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.russia-post.su/archives/25715>. 13.

14. RF mozhet zahvatit' Rigu i Tallinn za odin den' [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://censor.net.ua/news/321073/rf_mojet_zahvatit_rigu_i_tallinn_za_odin_den_bjezinskiyi_sovetuet_razmestit_voyiska_ssh_a_stranah_baltii

15. Sushhestvuet bol'shoj risk, chto agressija Putina ne zakonchitsja na Ukraine, – Bzhezinskij [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://censor.net.ua/news/329980/suschestvuet_bolshoy_risk_chto_agressiya_putina_ne_zakonchitsya_na_ukraine_bjezinskiyi

16. Jepoha bol'shogo haosa: Bzhezinskij preduprezhdaet [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://inosmi.ru/newtimes_az/20140815/222389746.html.

Krivoshaya I. I., candidate of historical sciences, Professor, Head of the Department of General History, Pavlo Tychnyna Uman State Pedagogical University (Ukraine, Uman), igorkryvosheia@gmail.com

Yakimenko L. N., candidate of philology sciences, a member DIAZ «Old Uman» (Ukraine, Uman), igorkryvosheia@gmail.com

The policy of Vladimir Putin in the assessment of Zb. Brzezinski

In light of the Ukrainian events and Russia's role in the complicated international situation, the work of political scientist Zb. Brzezinski are timely, as they represent the assessment of Vladimir Putin's political activities and also his personality. The article investigates the main elements of the «media image» and political portrait of Vladimir Putin, his personal qualities, which the political scientist suggested in the interviews and writings. The article describes Brzezinski's predictive vision of Russia's, which, in turn, determines the nature of Russian–American relations in perspective, also in the context of the Russian–Ukrainian crisis.

Keywords: Russia, EU, USA, Zb. Brzezinski, Vladimir Putin, Ukrainian–Russian relations.

Кривошея И. И., кандидат исторических наук, профессор, зав. кафедрой всеобщей истории, Уманский государственный педагогический университет им. Павла Тычины (Украина, Умань), igorkryvosheia@gmail.com

Якименко Л. Н., кандидат филологических наук, сотрудник ДИАЗ «Старая Умань» (Украина, Умань), igorkryvosheia@gmail.com

Политика Владимира Путина в оценке Зб. Бжезинского

В связи с обострением международной ситуации при участии России и непосредственно событий в Украине особую актуальность и остроту приобретают политологические наработки и публичные высказывания Зб. Бжезинского, в которых он подает оценку политической деятельности В. Путина на посту президента РФ и его личности. В статье прослежены основные черты «медиаобраза» В. Путина в интервью и научных работах Зб. Бжезинского, подано очертания политического портрета президента РФ и перечень его личностных качеств, выделены основные положения прогностического видения американским политологом будущего самой России, что, в свою очередь, определяет параметры российско–американских отношений в ближайшей и дальнейшей перспективе, в том числе и в контексте российско–украинского кризиса.

Ключевые слова: Россия, ЕС, США, Зб. Бжезинский, В. Путин, украинско–российские отношения.

* * *

УДК 94

Мамедова Г.,
доктор философии по истории, Институт истории
Национальной академии наук Азербайджана
(Азербайджан, Баку), matlabm@yandex.com

РОССИЙСКАЯ ЭКСПАНСИЯ В ПРИБРЕЖНУЮ ЧАСТЬ ШИРВАНА И ЕЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

Экспансия Российской империи в прибрежную часть Ширвана была связана с планом расчленения Сефевидского государства и установлением контроля над важными торговыми маршрутами. Появление российских войск встретило сопротивление местного населения, и жесткую позицию со стороны Османской империи, которая не могла допустить приближения России к своим границам и распространения ее влияния на тюрко–мусульманские народы Кавказа.

Ключевые слова: Сефевидское государство, Российская империя, Персидский поход Петра I.

(статья друкується мовою оригіналу)

Поражение войск Сефевидского шаха под Исфаганом в марте 1722 года от афганских повстанцев под началом Мирмахмуда подтолкнуло Петра I, не завершив все необходимые приготовления, в середине мая 1722 года выступить во главе гвардии в поход и 15 июня прибыть в Астрахань.

Сам Петр I, объявив Хаджи Дауда и Сурхай хана врагами, под предлогом оказания помощи сефевидскому шаху, предпринял поход в прибрежную часть Ширвана. Петр I распорядился распространить среди местного населения воззвание – «Манифест» на тюркском языке, чтобы население могло понять «смысл» похода. Так, в Манифесте, написанном на азербайджанском языке и обращенном к мусульманам–шиитам, заявлялось, что главной задачей императора было восстановление порядка, нарушенного